

nieuwe rapporten

Mitigerende en compenserende maatregelen aan hoofdwegennet voor bevorderen van natuurwaarden

Door verzachtende en compenserende maatregelen te nemen kan de bij de aanleg van het hoofdwegennet opgebouwde schuld aan de natuur worden ingelost: kosten 600 miljoen gulden. Over twintig jaar gerekend is dat dertig miljoen gulden per jaar. De jaarlijkse kosten van het onderhoud van het hoofdwegennet komt momenteel op achthonderdveertig miljoen gulden. Met de reeks van aanbevelingen zou veel natuur teruggewonnen kunnen worden. Tot dit soort conclusies komen de onderzoekers N. van der Fluit, R. Cuperus en K.J. Canters van het Centrum voor Milieukunde in Leiden. De samenstellers van het rapport hebben drie regio's nader uitgewerkt te weten: Heerenveen, Eindhoven en Enschede. Het rapport behandelt in kort bestek heel wat van met de problematiek van doorsnijdingen van wegen samenhangende onderwerpen en onderbouwt deze op een goede, beknopte manier. Een rapport waar je heel goede ideeën uit kunt opdoen voor andere situaties dan die alleen met de problemen rond het wegennet samenhangen. Zo is bijvoorbeeld het maken van eekhoornbruggen een heel goed voorbeeld. Wat wel jammer is, is dat zo weinig aandacht aan buitenlandse literatuur is besteed. Hier kan nog heel wat aanvullende informatie worden gehaald.

Pierre Maréchal

N. van der Fluit, R. Cuperus & K.J. Canters: Mitigerende en compenserende maatregelen aan het hoofdwegennet voor het bevorderen van natuurwaarden 98 bladzijden plus uitvoerige bijlage, kaarten, literatuuropgave en een voorstel voor voor landelijke aanpak (1990). Centrum voor Milieukunde Rijksuniversiteit Leiden, postbus 9518, 2300 RA Leiden. Prijs f 25,- inclusief verzendkosten.

Minder vaak slootschonen: beter voor boer en natuur?

Een belangrijke mogelijkheid voor natuurvriendelijk slootkantbeheer door veehouders in veenweidegebieden lijkt te liggen in een verlaging van de schoningsfrequentie van 'binnensloten'. Worden sloten om het jaar geschoond in plaats van jaarlijks, dan neemt niet alleen de natuurwaarde van de slootkantvegetatie toe, maar wordt veehouders mogelijk ook veel werk of kosten bespaard. Daarom is onderzocht of en waar om het jaar schonen zonder problemen toepasbaar is. Het ging daarbij om mogelijke effecten voor veehouders en waterschappen en om eventuele neveneffecten op flora en fauna. Belangrijk onderdeel van het onderzoek was een experiment in Zuid-Holland en Utrecht waarin een achttiental veehouders een sloot op hun bedrijf een keer oversloegen bij het schonen. Uit onderzoek blijkt dat om het jaar schonen zeker in een flink aantal gevallen zonder problemen voor veehouders kan worden toegepast met vaak kosten- of werkbesparing. Verder kan wor-

den geconcludeerd dat met eenvoudige aanpassing van het controlebeleid om het jaar schonen ook voor waterschappen geen probleem behoeft te vormen en dat er vooralsnog geen of geringe negatieve effecten op andere natuurwaarden dan de slootkantvegetatie zijn te verwachten. Toestaan op (wat) grotere schaal van om het jaar schonen door waterschappen is dan ook gewenst.

W. Twisk, N.A. van Brussel & W.J. ter Keurs: Minder vaak slootschonen: beter voor boer en natuur? Verslag van een slootschoningsexperiment in Zuid-Holland, uitgevoerd in samenwerking met veehouders en waterschappen. 64 bladzijden, 3 bijlagen, tabellen en figuren (1991). Uitg. Milieubiologie Rijksuniversiteit Leiden en Zuidhollandse Milieufederatie, Rotterdam. Verkrijgbaar door overmaking van f 25,- op girorekening 82 181 ten name van Biologie RUL, Leiden, onder vermelding van titel en 6-83.699.

Natuur- en landschapsbeheer door landbouwbedrijven

Eindverslag van een uitgebreid onderzoek naar de mogelijkheden en effecten van natuur- en landschapsbeheer door landbouwbedrijven. Het verslag schetst eerst de problemen tussen landbouw, natuur en landschap en geeft een beeld van ontwikkelingen in het overheidsbeleid, dat voor deze problemen van belang is.

Vervolgens worden de belangrijkste resultaten van het onderzoek gegeven. Dit betreft de effecten van beheersmaatregelen op de natuur (weidevogels en graslandvegetatie) en op de landbouw (graslandproductie, graskwaliteit, bedrijfsvoering en bedrijfsresultaten). Ingegaan wordt op de ecologische, landbouwkundige en sociaal-culturele inpasbaarheid van beheersmaatregelen.

Ten slotte worden de belangrijkste resultaten vermeld van het onderzoek naar landschapsbeheer door landbouwbedrijven en naar de beheersplanning op gebiedsniveau.

Uit het onderzoek komt naar voren dat de belangrijkste maatregel voor weidevogelbeheer de rustperiode in het graslandgebruik in het voorjaar is en voor het vegetatiebeheer het terugbrengen van de bemesting. Een rustperiode en minder bemesting betekenen een lagere graslandproductie en voederwaarde. Beheersovereenkomsten blijken goed inpasbaar in bedrijven met moeilijke produktie-omstandigheden en een extensief graslandgebruik. Het gebruik van reservaatgronden kan aantrekkelijk zijn voor bedrijven met een ruwvoertekort en een ruim arbeidsaanbod.

Aanbevolen wordt ondermeer om het beheer af te stemmen op de eisen die weidevogels stellen aan percelen en gebieden voor de vestiging en tijdens de broed- en opgroeiperiode, meer aandacht te besteden aan het beheer van licht bemeste kruidenrijke graslanden en perceelsranden, en de voorlichting te bevorderen aan boeren over de mogelijkheden van natuur- en landschapsbeheer door landbouwbedrijven. Tevens

wordt aanbevolen bij de uitvoering van het Relatienotabeleid, naast het perceels- en bedrijfsniveau, op gebiedsniveau meer aandacht te besteden aan de ecologische en landbouwkundige mogelijkheden en het combineren van verschillende beleidsinstrumenten voor een duurzaam natuur- en landschapsbeheer door landbouwbedrijven.

H. Dijkstra: Natuur- en Landschapsbeheer door landbouwbedrijven. 110 bladzijden, 45 figuren (waaronder twee in kleur) 13 zwartwit foto's. COAL-publikatie nummer 60, 2 bijlagen (1991). ISBN 90-5059-010-1. Eindverslag van het COAL-onderzoek. Interprovinciaal Bestuurlijk Overleg Aangepaste Landbouw, 's-Hertogenbosch, ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, 's-Gravenhage. Verkrijgbaar door overmaking van f 25,- op girorekening 552 711 ten name van de Centrale Kas van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, 's-Gravenhage onder vermelding van 'voor COAL-publikatie nummer 60, H. Dijkstra 1991'.

River floodplains and policy

Het Centrum voor Milieukunde in Leiden heeft een onderzoeksrapport gepubliceerd over de problematiek in de overstromingsvlaktes van enkele Europese rivieren: 'River floodplains and policy - A European approach'. De bestudeerde rivieren zijn de Rijn, de Po, de Loire, de Thames, de Guadalquivir (in Spanje) en de Sava (in Joegoslavië). Het onderzoek geeft een beeld van een natuurlijk riviersysteem, waarna het milieukundig belang hiervan wordt geschetst. Tevens komen de overige belangen die in het rivierengebied spelen, ter sprake.

Aan de hand van case-studies van de zes Europese rivieren worden diverse milieuproblemen geconstateerd. Hiervoor wordt op EG-niveau naar mogelijke oplossingen gezocht. De onderzoeksgroep doet ten slotte op dit niveau aanbevelingen, die zich met name richten op behoud en herstel van natuurlijke waarden langs Europese rivieren.

Ing. P.G.A. Heslenfeld

T.C. de Groot, R.J. Havinga, P.G.A. Heslenfeld, S.P.R. Kok, V. Loeffen & D.J. Straathof: River floodplains and policy - An European approach. 106 bladzijden, 2 tabellen, 16 figuren (1990). Report 68. Uitg. Centrum voor Milieukunde, postbus 9518, 2300 RA Leiden, 071 - 277 486. Prijs f 15,- (inclusief portokosten), nota wordt meegezonden.

Goed Rentmeesterschap

Een plaatsbepaling van het jachtbedrijf in gebieden met natuurfuncties is de ondertitel van deze bij de Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging uitgegeven brochure. In de brochure wordt uitgegaan van duurzame ontwikkeling en 'wise use' van de natuur. Uiteraard gezien van het standpunt van jagers. Over het algemeen mag de tekst worden gezien als één van de betere 'verhalen' om het eigen gedrag (het jagen) te motiveren. Maar onvermijdelijk worden op die manier wetenschappelijke gegevens naar de eigen specifieke motivatie toe vertaald. Zo lijkt het alsof het begrip ecosysteem alleen maar naar 'natuurgebiedjes' kan worden uitgelegd. Om, als gevolg van de eigen conclusie dat de mens van nature een predator is die deel uitmaakt van het ecosysteem, hier aan te verbinden dat deze 'predator' op de dag van heden nog op veel plaatsen

is gewenst, gaat echt te ver. Het belang van de predator wordt gruwelijk overschat. Zelfs in een land als Nederland waar de mens een stevige invloed op de natuur heeft, kan niet zomaar worden gesteld dat jacht daarom nodig is. 'Doden en gedood worden is immers een natuurlijk gegeven', wordt gesteld. Inderdaad, maar het blijft onbegrijpelijk dat er nog steeds mensen zijn die zeggen iets om 'de natuur' te geven en nota bene daarbij zelf vaststellen hoe rampzalig de ontwikkelingen in deze eeuw zijn gegaan, en die kennelijk niet in staat zijn iets aan de natuur terug te geven zonder daarvoor een tol te willen heffen. Voor mensen die zijn geïnteresseerd in de nieuwste ontwikkelingen rond de ideevorming die ten grondslag ligt bij de moderne jager, een interessante tekst. Goed te gebruiken tijdens discussieavonden.

Pierre Maréchal

Goed Rentmeesterschap. Een plaatsbepaling van het Jachtbedrijf in gebieden met natuurfuncties. 16 bladzijden (1991). Nadere informatie: Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging, postbus 1165, 3800 BD Amersfoort, 033 - 619 841. Gratis.

Rapport 'Beschermd gebied Noordzee - noodzaak en mogelijkheden'

Op 15 mei is het onderzoeksrapport 'Beschermd gebied Noordzee, noodzaak en mogelijkheden' aangeboden aan de staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, drs. J.D. Gabor. De overhandiging vond plaats tijdens een workshop op het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

Het onderzoek is uitgevoerd door het Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee (NIOZ) in samenwerking met de Stichting SEA en in opdracht van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

Het onderzoek is onderdeel van het project 'Beschermd gebied in de Noordzee' uit het Natuurbeleidsplan. Dit project verkent de wenselijkheid en mogelijkheden die er zijn om 'beschermd gebied' in te stellen in de Nederlandse sector van de Noordzee als bijdrage aan het behoud en het herstel van de specifieke mariene natuurwaarden.

Een deel van de studie is gericht op die activiteiten van de mens die binnen het Nederlandse deel van de Noordzee te reguleren zijn: visserij, mijnbouw, zand- en grindwinning, militaire activiteiten, scheepvaart, het leggen van buisleidingen en kabels.

Het NIOZ komt in haar onderzoek tot de conclusie dat na beëindiging van een aantal activiteiten in bepaalde gebieden na verloop van tijd herstel op zal treden van de levensgemeenschappen en dat beschermd gebied hierdoor een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan het behoud en het herstel van de natuurwaarden van de Noordzee. Voor bodemfauna en vissen kost dit circa één tot twintig jaar, voor zeevogels circa vijf tot vijftig jaar en voor zeezoogdieren twintig tot meer dan vijftig jaar.

Voor de selectie van de te beschermen gebieden is in de studie een viertal criteria gebruikt die lei-

den tot twee gebieden in het Nederlandse deel van de Noordzee die voor een beschermde status in aanmerking komen:

1. Een gebied direct ten noordwesten van de waddeneilanden (circa 10.000 km²).

In dit gebied is het mogelijk een combinatie van verschillende typen levensgemeenschappen van bodemdieren te beschermen. Bovendien bevat het deelgebieden die van belang zijn als paai- en opgroeigebied van vissen en als verblijfplaats van vele vissoorten. In dit gebied concentreren zich de routes van seizoensmigranten in en uit de Waddenzee en worden relatief grote aantallen Bruinvissen, dolfinen en zeevogels waargenomen.

Voor dit gebied worden de volgende maatregelen voorgesteld:

- het gebied het gehele jaar door sluiten voor alle vormen van visserij

- oliehoudende lozingen vanaf mijnbouwinstallaties voorkomen (oil-based mud) of tot een minimum beperken (water-based mud);

- eventueel aanvullende gebiedsspecifieke maatregelen ten aanzien van mijnbouw, dumping en aanleg van buisleidingen;

- toepassing van het beleid dat voortvloeit uit de toepassing van internationale conventies op het gebied van natuurbescherming (EG-Vogelrichtlijn, verdragen van Bonn, Bern en Ramsar, toekomstige EG-Habitatrichtlijn).

2. De Klaverbank (circa 800 km²).

Dit enige grindgebied van betekenis in het Nederlandse deel van de Noordzee, heeft en nog vrij ongestoorde specifieke bodemfauna. Voorgesteld wordt het gebied een beschermde status te geven, waarbij grindwinning wordt verboden en oliehoudende lozingen vanaf mijnbouwinstallaties worden voorkomen of tot een minimum beperkt. Vanwege de geringe omvang van dit gebied wordt aanbevolen om in overleg met het Verenigd Koninkrijk in de Engelse sector van de Noordzee een groot grindgebied (eventueel inclusief de Klaverbank) een beschermde status te geven.

Herkenning van verzuring, vermessing en verdroging in de natuur

Onder redactie van Rolf Roos en Volkert Vintges verscheen onlangs het boek met de hierboven genoemde titel. Het is een zeer informatief boek met veel mogelijkheden voor educatie. Op zichzelf een aanrader, zeker gezien het feit dat ze veel bekende organisaties op het gebied van natuur en milieubescherming samen tot de uitgave zijn gekomen. Het is een boek dat nuttig is bij het geven van voorlichting. Op dat punt raken wij in de knoop met de verstrekte vogelgegevens. Aan één kant zit in het boek veel goede en actuele informatie over planten, dieren, ecosystemen, enz., terwijl de bekende data over vogels in relatie tot de onderwerpen erg mager zijn verwoord. Juist vanwege de algemene belangstelling bij de bevolking zou je daarover toch wat meer informatie verwachten. Verder zitten wij natuurlijk allemaal met het probleem dat er bijna geen echte goede 'natuurlijke' referentiegebieden meer aanwezig zijn. Wellicht zullen wij zo langzamer-

hand moeten gaan beseffen dat de Nederlandse natuur, hoe dan ook, op tal van punten kenmerken begint te vertonen die samengaan met verstedelijking. Het is momenteel mode om de natuur met een nostalgische bril te bekijken. Het milieu-aspect is zeker heel belangrijk maar verklaart ook niet alles bij het verdwijnen of het toenemen van soorten. De gebruiker van dit overigens interessante boekwerk moet zich realiseren dat ethologische en populatiegenetische factoren buiten beschouwing zijn gelaten. Dat wil zeggen, het gereedschap van planten en dieren bij hun strijd om het bestaan, is nauwelijks verwoord. Voor de doelgroep waarvoor het boek in de eerste plaats, gezien de inhoud, toch bedoeld zal zijn, is dat een gemiste kans.

Pierre Maréchal

Rolf Roos & Volkert Vintges: Het milieu van de Natuur. Herkennen van verzuring, vermessing en verdroging in de natuur, 240 bladzijden, rijk geïllustreerd met zwartwit foto's, tekeningen en grafieken, bijlagen en adressenlijst (1991). Bestelbaar bij Milieubook. Plantage Middenlaan 2H, 1018 DD Amsterdam, 020 - 6 244 989. Prijs f 19,90.

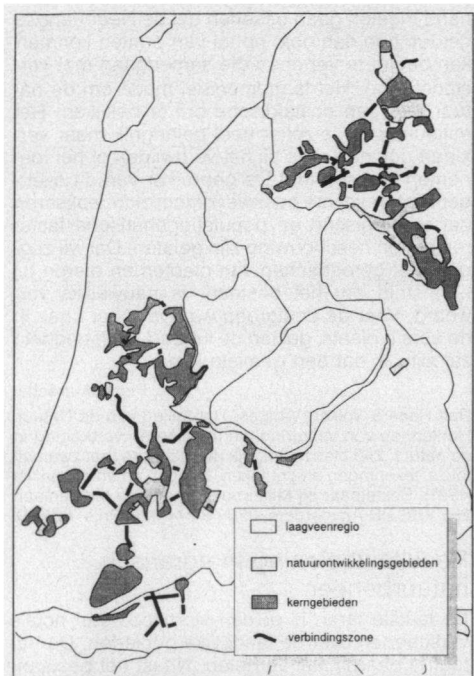
Resultaatbeloning in agrarisch natuurbeheer

De laatste jaren is er een stortvloed van nota's verschenen over de landelijke gebieden. De natuur is daarbij niet vergeten. Naast het bestaande beleid wordt gerept van ecologische hoofdstructuur, gebiedsgericht beleid en soortenbeleid. Sterker dan in het verleden lijkt de boer te moeten terugtreden als het gaat om natuurbeheer en natuurontwikkeling. In dit rapport is het systeem van resultaatbeloning zo ver ontwikkeld dat de eerste praktische stappen kunnen worden gezet. Daartoe zijn vier experimentvoorstellen uitgewerkt. Resultaatbeloning is geen wondermiddel, maar verdient het om verder te worden ontwikkeld en in praktijk te worden gebracht. Laten beleidsmakers, landbouwbedrijfsleven en natuurbescherming daarom hun voordeel doen met ideeën in dit rapport.

A.G. Paassen, P. Terwan & J.M. Stoop: Resultaatbeloning in het agrarisch natuurbeheer. 84 bladzijden, 1 figuur, 13 zwartwitfoto's, 7 bijlagen (1991). Uitg. Centrum voor Landbouw en Milieu, postbus 10015 (Amsterdamsestraatweg 877), 3505 AA Utrecht, 030 - 441 301. Prijs f 22,50 over te maken op postgirorekening 4 204 713 ten name van Centrum voor Landbouw en Milieu, Utrecht onder vermelding van het gewenste.

Goede mogelijkheden voor ontwikkeling van nieuwe laagveenmoerassen

Er liggen in ons land diverse waardevolle moerasgebieden, zoals delen van Waterland, het Vechtplasseengebied en de Wieden/Weerribben. Er zijn in deze gebieden nog vele plante- en diersoorten aanwezig, die karakteristiek zijn voor moerasgebieden. Het gaat vaak om betrekkelijk zeldzame soorten. Veel van deze soorten hebben te lijden van allerlei aanslagen op hun leefmilieu. Tot deze constatering komt de Natuurbeschermingsraad in haar advies 'Over moerasbossen en trilvenen' van 1 augustus 1991 aan staatssecretaris J.D. Gabor. De bewindsman had

De ligging van de laagveenregio in Nederland. Deze omvat de huidige laagveengebieden en de daarin gelegen droogmakeringen (naar Natuurbeleidsplan 1990).

de raad om advies gevraagd over de in het Natuurbeleidsplan aangekondigde uitbreiding en versterking van de ecologische hoofdstructuur voor de laagveengebieden.

De raad ziet goede mogelijkheden voor de ontwikkeling van nieuwe laagveenmoerassen in Nederland. Daarvoor moet dan wel voldaan worden aan een goede milieukwaliteit, een adequaat waterbeheer en toedeling van een groot deel van de beschikbare 'natuurontwikkelingshectares' aan nieuwe moerasgebieden. Deze gebieden moeten voldoen aan een aantal criteria, zoals ongereptheid, soortenrijkdom en internationale betekenis. Het is voor de ontwikkeling van nieuwe moerassen voorts van groot belang dat aan natuurlijke processen met een geringe beïnvloeding door de mens zo veel mogelijk ruimte wordt gegeven. Daarvoor moet de nieuwe moerasnatuur uit een oppervlakte van minimaal 500 hectare bestaan. Kan een dergelijke oppervlakte niet worden gerealiseerd dan zal een intensiever beheer moeten worden geaccepteerd.

De raad doet in het advies ten slotte een aantal globale aanbevelingen voor de regionale spreiding van nieuwe laagveenmoerassen. In Noordwest-Overijssel en Zuidoost-Friesland liggen de beste kansen voor grote nieuwe moerassen. In Waterland, waar nu belangrijke brakwaterveengebieden liggen, ziet de raad vanwege de voortschrijdende verzoeting van het grondwater perspectief voor de ontwikkeling van nieuwe zoete moerassen. In het Vechtplassengebied kunnen vanwege het water dat voortdurend van

de hoger gelegen Utrechtse Heuvelrug stroomt plaatselijk zeer waardevolle kleinere moerassen tot ontwikkeling worden gebracht. Ingrepen in de inrichting en een vrij intensief beheer zijn daarvoor echter wel noodzakelijk. In het Groen Hart van Holland zouden volgens de raad de bestaande moerasgebieden met elkaar verbonden moeten worden door een soort groene moerasdooradering. Ook hier kan een intensief beheer niet worden gemist.

Dit advies (110 bladzijden) wordt franco toegezonden na betaling van f 15,- op postgiro 1 565 666 van de Natuurbeschermingsraad, Utrecht, onder vermelding van 'Nieuwe Laagveenmoerassen'.

Milieu-effectrapportage (m.e.r.)

Deze wet, onderdeel van de Wet algemene bepalingen milieuhygiëne, is op 10 mei 1986 van kracht geworden en heeft tot doel:

- * plannen en initiatieven voor nieuwe grootschalige activiteiten op alle mogelijke milieugevolgen nauwkeurig te onderzoeken
- * daarbij niet alleen uit te gaan van de plannen van de initiatiefnemers
- * ook alternatieve mogelijkheden van uitvoering te onderzoeken
- * iedere burger inspraak te geven
- * het bevoegd gezag op basis van zo volledig mogelijke informatie over de milieugevolgen te laten beslissen of de voorgestelde initiatieven kunnen doorgaan
- * met betrekking tot de uitvoering voor de meest milieuveilige oplossing te kiezen.

In een brochure over de Wet Milieu-effectenrapportage wordt men nader geïnformeerd over 'waarom onderzoek naar milieugevolgen?', 'welke activiteiten vallen onder de nieuwe wet?', 'wie zijn bij een milieu-rapportage betrokken?', 'welke milieugevolgen moeten worden onderzocht?', 'hoe is de procedure?', 'hoe kunt u acties ondernemen?'.

Een publikatielijst van een reeks onderzoeksrapporten, verslagen en dergelijke met betrekking tot de reeds gevoerde m.e.r.-procedures wordt op aanvraag toegezonden door het Distributiecentrum Overheids Publikaties, Fluwelen Burgwal 18, 2511 CJ 's-Gravenhage, 070 - 789 595. Ook is er een handleiding milieu-effectrapportage waarin het hele m.e.r.-proces volledig wordt behandeld.

Milieu-organisaties en andere belangenverenigingen kunnen om hun leden te informeren gebruik maken van een video-presentatie waar de wet op een bijzonder heldere en interessante manier wordt toegelicht. Deze presentatie is ook geschikt voor onderwijsdoeleinden en aan te vragen bij het Technisch Film Centrum, Arnhemsestraatweg 17, 6871 NB Velp, 085 - 629 188.

Een brochure over de wet is verkrijgbaar bij het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, afdeling Milieu-effectrapportage, postbus 450, 2260 MB Leidschendam, 070 - 209 367, toestel 3175 of 3488 en bij de Directie Voorlichting en Externe Betrekkingen, Bureau Persoonlijke Voorlichting van dit ministerie, postbus 20951, 2500 EZ 's-Gravenhage, 070 - 262 221.

Stimulerend beleid kan mestproblemen oplossen

De huidige mestwetgeving lost het mestprobleem niet op en is weinig motiverend voor boeren. Het beleid kan drastisch worden verbeterd door een pakket van stimulerende maatregelen waaronder een vleesquotering en een nieuw heffingsstelsel. Geforceerde inkrimping van de veestapel is dan niet nodig. Dit stelt de Stichting Centrum Landbouw en Milieu (CLM) in het rapport De mestwetgeving: evaluatie en voorstellen voor nieuw beleid, dat donderdag is overhandigd aan minister Alders van Milieubeheer.

Het rapport is geschreven in opdracht van het ministerie van VROM. In het rapport beoordeelt het Centrum Landbouw en Milieu de huidige mestregels en doet het voorstellen voor een effectiever, motiverender en billijker beleid. De voorstellen kwamen tot stand in nauwe samenwerking met boeren.

Onvoldoende effectief

De huidige mestwetgeving blijkt onvoldoende effectief. Het accent ligt te veel op fosfaat en te weinig op stikstof. Kunstmest blijft buiten beschouwing. Bovendien blijkt de wetgeving de landelijke mestproductie onvoldoende te beperken. De mestproductie door diersoorten als schapen, paarden en geiten (goed voor zo'n 239.000 ton fosfaat) valt geheel buiten de wetgeving. Bovendien kan volkomen legaal de landelijke mestproductie door varkens, rundvee en pluimvee - ondanks het uitbreidingsverbod - in theorie zelfs nog groeien met zo'n 60%. Deze groei is mogelijk doordat de helft van de mestproducerende bedrijven nog onder de uitbreidingsgrens zit. Verder kunnen akker- en tuinbouwbedrijven mest gaan produceren. Ten slotte kan door opvoering van de melk- of vleesproductie per dier de fosfaatproductie per dier groeien. Hier wrekt zich dat de regelgeving is gebaseerd op een forfaitair bepaalde fosfaatproductie in de mest per dier, of anders gezegd: op een dierquotering. Dit stelsel bevordert bedrijfsaanpassingen die gunstig zijn voor de veehouder, maar ongunstig voor het milieu. Ook de heffingen worden forfaitair vastgesteld. Dit stimuleert de veehouder niet de mestproductie te verlagen.

De nieuwe beleidsvoornemens van minister Braks en Alders lossen deze knelpunten onvoldoende op. De wetgeving blijft gebaseerd op een dierquotering, er blijven uitbreidingsmogelijkheden en ook kunstmest blijft nog buiten de wetgeving.

Aanpak bij de bron

Volgens het Centrum Landbouw en Milieu is het probleem niet het mestoverschot, maar het mineralenverlies. Een goed milieubeleid moet niet alleen fosfaat, maar alle mineralenverliezen aanpakken, dus ook die van stikstof en de verliezen uit kunstmest. Een aanpak bij de bron is daarbij het meest effectief. Zo'n aanpak is goedkoper dan industriële voorgestelde graasdiernorm, die het maximale aantal dieren per ha vaststelt, is in feite een dierquotering en beperkt mineralenverliezen onvoldoende.

Ideaal zou zijn de verliezen te reguleren met een

zogenaamde mineralenbalans, een boekhouding van de mineralenverliezen per bedrijf. Deze balans heeft zijn waarde als voorlichtingsinstrument bewezen maar is nog onvoldoende waterdicht om te gebruiken voor regulering. Op korte termijn zijn daarom meer indirecte maatregelen nodig die ingrijpen op de mineralenverliezen.

Uitbreiding beperken

De eerste stap om mineralenverliezen te verlagen is volgens het Centrum Landbouw en Milieu beperking van de uitbreidingsmogelijkheden. Daarom stelt het centrum voor alle diersoorten, ook schapen, geiten en paarden, onder de mestwetgeving te brengen. Het Centrum Landbouw en Milieu wil geen volledige bevestiging van de groei in de landbouw. Wel wil het voorkomen dat bedrijven nu mest kunnen gaan produceren die bij de toekomstige milieunormen overschotmest zal zijn. Het stelt daarom voor de uitbreidingsgrens te verlagen van 125 naar circa 90 kg fosfaat/ha.

Uitbreiding van de mestproductie door verhoging van de productie per dier wil het Centrum Landbouw en Milieu tegengaan door de huidige dierquotering te vervangen door een kg-productquotering. In de melkveehouderij bleek een dergelijke quotering gunstig voor het milieu, omdat het veehouders stimuleert hun quotum te produceren met zo min mogelijk veevoer en kunstmest. De belangen van de veehouder en het milieu vallen hier samen.

De tijd lijkt nu rijp voor een vleesquotering. Vooralsnog wil het Centrum Landbouw en Milieu die quotering alleen laten gelden voor de varkenshouderij. Deze sector is goed voor driekwart van de vleesproductie en van het mestoverschot. Bovendien zijn varkens goed geregistreerd. Berekeningen tonen aan dat met een vleesquotering het overschot aan varkensmest in tien jaar tijd afneemt met één derde. Dat scheelt 2,4 miljoen ton mestverwerkingscapaciteit of circa vijf mestfabrieken.

Heffing op mineralenoverschot

De huidige forfaitaire heffing op mestoverschotten stimuleert de veehouder niet om maatregelen te nemen die de mineralenverliezen beperken. In het rapport wordt voorgesteld deze heffing te vervangen door een heffing op basis van het werkelijke mineralenoverschot. Kunstmest wordt hierin meegenomen. Ook hiervoor kan de mineralenbalans in de toekomst een geschikt instrument zijn. Vooralsnog moet voor een andere benadering worden gekozen. Het Centrum Landbouw en Milieu stelt voor een heffing op stikstof en fosfaat in kunstmest en veevoer te leggen bij handel en industrie. Deze berekent de heffing als een soort BTW door aan de veehouder. De veehouder krijgt geld terug voor de mineralen die met het produkt worden afgevoerd. Ook wordt een heffingvrije voet gehanteerd voor stikstofverliezen die niet schadelijk zijn. Zo'n mineralenoverschotheffing is nauwkeuriger, billijker en motiverender, want de veehouder kan zelf de heffing verlagen door te besparen op veevoer en kunstmest. Vooral de besparing op kunstmest zal hierdoor worden gestimuleerd.

Uit de berekeningen blijkt dat in dit voorstel de

rundveehouderij meer gaat betalen. Het Centrum Landbouw en Milieu vindt dit ook billijk, omdat deze sector verantwoordelijk is voor het grootste deel van de ammoniakverliezen. De akkerbouw wordt ontzien door de heffingvrije voet. Uit de berekeningen blijkt dat een relatief lage heffing van 20% op stikstof en fosfaat al meer dan f100 miljoen oplevert. In de praktijk komt dat neer op 6 cent per kilo kunstmest en 0,75 cent per kilo mengvoer. De opbrengst komt in een apart fonds, waaruit milieumaatregelen op landbouwbedrijven worden gefinancierd.

Opslagplicht

Het rapport noemt ook ander matregelen die mineralenverliezen beperken. Voorgesteld wordt een opslagplicht voor dierlijke mest te introduceren, zoals geldt in Denemarken. Hierbij worden veehouders verplicht een mestopslag te bouwen voor bijvoorbeeld zes maanden. Zo'n maatregel is eenvoudig te controleren en levert - gekoppeld aan een onderwerkplicht - veel milieuwinst. Hebben veehouders voldoende opslag, dan kunnen zij de mest opsparen tot aan het groeiseizoen. De meststoffen komen dan in het gewas terecht en niet in het milieu. Bovendien kunnen zij zo besparen op kunstmest. Het uitrijverbod kan bij zo'n opslagplicht soepel blijven. Voor de derde fase van de mestwetgeving (1995) stelt het Centrum Landbouw en Milieu een uitrijverbod voor dat afloopt zodra de gewasgroei op gang komt; gemiddeld is dat half februari het geval.

Milieuplan

Het Centrum Landbouw en Milieu is tegen vrije handel in mestproductierechten, omdat dit concentratie van de productie binnen de overschotgebieden bevordert, de bedrijfsovername bemoeilijkt en de produktiekosten verhoogt. Om bevestiging van de sector te voorkomen stelt het centrum voor dat de overheid door een aantrekkelijke beëindigingspremie mestrechten verwerft. Deze hervreest zij grotendeels over startende bedrijven en bedrijven die willen uitbreiden. Elk bedrijf dat voor toewijzing van mestrechten in aanmerking wil komen, moet een goed milieuplan overleggen.

Milieuwinst

Het voorgestelde pakket maatregelen levert veel milieuwinst. Terwijl de melk- en vleesproductie op peil blijft, dalen het verbruik van veevoer en kunstmest en de mestproductie gestaag. Het nieuwe heffingssysteem straft de veehouder niet meer voor wat anderen fout doen, maar belooft hem voor zijn eigen milieuresultaten. Het individuele belang valt veel beter samen met sector- en milieubelang. Het Centrum Landbouw en Milieu beschouwt zo'n aanpak als cruciaal voor het welslagen van het mestbeleid.

P. Terwan, W.H.M.M. van Laarhoven, P.C.M. Willemsen, W.J. van der Weijden & J.A.M. van Bergen: De mestwetgeving: evaluatie en voorstellen voor nieuw beleid. 122 bladzijden, 9 foto's, figuren en tabellen (1990). Uitg. Centrum Landbouw en Milieu, Oude Gracht 197, 3511 NG Utrecht, 030 - 322 481. Prijs f 22,50. Verkrijgbaar door storting op girorekening 4 204 713 ten name van Centrum Landbouw en Milieu, Utrecht, onder vermelding van 'Rapport Mestwetgeving'.

Weidevogelreservaat in Polder Arkemheen

In de polder Arkemheen moet ten minste 650 ha natuurreservaat worden aangekocht. Daarnaast moeten de boeren in de polder in de gelegenheid worden gesteld om voor nogmaals 650 ha beheersovereenkomsten af te sluiten. Dit schrijft de Natuurwetenschappelijke Commissie van de Natuurbeschermingsraad aan staatssecretaris drs. J.D. Gabor van Landbouw en Natuurbeheer in haar advies over de herinrichting 'Nijkerk-Putten'.

De polder Arkemheen is in nationaal en internationaal opzicht van grote betekenis voor de natuur. Het is een van de belangrijkste broedgebieden voor weidevogels (waaronder kritische als de Kemphaan en de Watersnip) in ons land en bovendien is het poldergebied van belang als slaap- en foerageergebied voor doortrekkende en overwinterende vogelsoorten. Hiervan is de Kleine Zwaan vermeldenswaard. De openheid, de grote variatie aan vegetatietypen en de aanwezigheid van aardkundige en cultuurhistorische elementen verlenen het gebied tevens een grote landschappelijke betekenis.

Teneinde het natuur- en landschapsbeleid, zoals verwoord in het Natuurbeleidsplan, te realiseren, doet de Natuurbeschermingsraad een groot aantal beleidsaanbevelingen die worden samengevat in vijf punten.

Dit advies (34 bladzijden) wordt franco toegezonden na betaling van f 7, op postgiro 1 565 666 ten name van de Natuurbeschermingsraad, Utrecht, onder vermelding van 'Nijkerk-Arkemheen'.

Natuurontwikkeling in de provincie Groningen

Door de Gedeputeerde Staten van Groningen is in 1990 een notitie vastgesteld waarlangs de ontwikkeling van de natuur in de provincie kan plaatsvinden. De Groningse bestuurders willen inhaken op de rijksvoornemens om te komen tot actieve natuurontwikkeling. Op de daartoe geëigende plaatsen wil men binnen de marges van het cultuurlandschap werken aan kleinschalige natuurvormgeving. Bij grootschalige projecten zal vooral rekening worden gehouden met ontwikkeling van 'natte' biotopen met een ecologische dooradering. In het rapport worden een aantal concrete lokaties genoemd. Voor vogelaars en natuurvrienden in het algemeen de moeite waard om kennis te nemen van deze goed leesbare notitie.

Provincie Groningen: Natuurontwikkeling in de provincie Groningen. Notitie Groningen 10 oktober 1990, 21 bladzijden (1990). Uitgave Provincie Groningen, afdeling Communicatie, Provinciehuis, Martinikerkhof 12, 9712 JG Groningen, 050-164 160. Prijs f 5,-.

Te koop

Mooie verzameling THJSSSE-albums, graag ruilen voor speelgoed uit jaren vijftig en zestig, zoals meccano, dinky-toys (zonder plastic), schuco en anker.

Telefoon 030 - 949 536 (tussen 20.00 en 21.00 uur).